

Hagyományok és kihívások VIII. Országos könyvtárszakmai rendezvény az Egyetemi Könyvtárban

Örömmel vettem részt az immár nyolcadik alkalommal megrendezett *Hagyományok és kihívások* rangos szakmai konferencián, amelynek témái az idén a **Könyvtáros kompetenciák a 21. században**, valamint a **Tartalmi feltárás a Google árnyékában**. Elsőként a házigazda, az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár főigazgatója, *Kálóczi Katalin* üdvözölte a nagyszámú megjelentet. Utána *Zentai Lászlónak*, oktatási és tanulmányi ügyek rektorhelyettesének a köszöntője következett.

Az első előadó *Sörény Edina*, az Emmi Könyvtári és Levéltári Főosztályának főosztályvezetője volt. Itt hangzott el az a fontos bejelentés, miszerint szeptember 1-jétől az állami fenntartású felsőoktatási intézmények átkerülnek az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz, de a könyvtárak szakmai felügyeletét továbbra is az EMMI látja el. Előadásának címe „Könyvtáros hivatás a digitális korban”, melyben a könyvtáros életpálya-modellről hallhattunk. Szó esett a gyorsan változó környezet teremtette kihívásról, az életpálya során folyamatosan fejlesztendő könyvtáros tudásról, szakmai fejlődésről, valamint az utánpótlás kérdéséről. Aktuális, előttünk álló feladatok a Nemzeti Könyvtár érintő kérdések, az Országos Könyvtári Platform (OKP), amely egyrészt az OSZK régi integrált könyvtári rendszerét váltja föl, másrészt az országos könyvtári szolgáltatások megújítását biztosítja. Technológiai értelemben egy olyan „felhő” alakul ki, amely képes lesz nemcsak az OSZK, hanem más könyvtárak alapvető folyamatainak működtetésére is. A közös platform révén megújulhat a MOKKA, a MOKKA-R, az MKDNY és az ODR is. A változások és megújulás célja, hogy a Nemzeti Könyvtár és az Országos Könyvtári Rendszer minél jobban meg tudjon felelni a digitális korszak egyre komplexebb felhasználói elvárásainak és a Nemzeti Könyvtár el tudja látni a hagyományos és az új médiák hosszú távú megőrzésének feladatát is. A könyvtárakban található analóg dokumentumok hozzáférhetővé

tétele a digitális térben a következő évtized egyik fő feladata. Ennek megfelelően a Digitális Jólét Program és a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia is kiemelt feladatként határozza meg a digitalizálást. Az OSZK-nak is kulcsszerepe van ebben a folyamatban.

A második előadó *Kiszl Péter* az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet intézetigazgatója volt. Előadásnak izgalmas címet választott: „Newton III. törvénye: könyvtári aspektusok”. Mint tudjuk Newton harmadik törvénye a hatásellenhatás törvénye. A könyvtár nyílt rendszer, folyamatos kölcsönhatásban áll környezetével. Ez a jelenség – figyelembe véve a kor rohamosan fejlődő, infokommunikációs bázison alapuló felhasználói igényeit – gyakran mélyreható változások sorozatát indukálja, szakmán kívül és belül egyaránt. A multifunkciós elvárásokkal szembesülő könyvtári hálózat tagjai nem működtethetők megfelelően felkészült könyvtárosok nélkül, s a képző- és továbbképzőhelyek sem a könyvtárügytől elszigetelten. Az előadás elemzi a közelmúlt – felsőfokú könyvtáros képzést érintő – könyvtárszakmai hatásait és ellenhatásait, megerősíti a tényeken, és cáfolja a félreértéseken alapuló állításokat. Bemutatja és értékeli a felsőoktatás diszciplináris és interdiszciplináris kompetenciafejlesztésre adott válaszait, különös tekintettel az elmélet és a gyakorlat szinergikus viszonyának fokozására irányuló törekvéseit, illetve könyvtár- és információtudományi kutatásainak innovációtámogató eredményeit. Az előadó *Koltay Tibort* idézte, miszerint az *anyag megbecsülés hiánya* a fejlődés gátja.

Lengyelne Molnár Tünde a „Könyvtárosképzés a jövő könyvtáráért” címmel tartotta előadását. A világon zajló 4. ipari forradalom gyors és gyökeres változást hoz a technológia, a gazdaság és a társadalom életében. A technológiai fejlődés hatására átalakulnak a munkavállalóktól elvárt képességek.

A folyamat egy kulturális paradigmaváltáshoz vezet, ami komoly kihívást állít a könyvtárak elé is. A könyvtáraknak fejleszteniük kell a humán erőforrásukat, a technológiai és módszertani eszköztárakat, valamint a társadalom elvárásainak tükrében át kell gondolni a fizikai kialakítását is. A könyvtáraknak még jobban be kell kapcsolódnia a digitális kompetenciaszint fejlesztésébe, a tanulók és a lakosság számára a legújabb technológiával felszerelt tanulási és alkotó környezetet kell biztosítani, felkészítve őket a XXI. századi munkaerő piaci elvárásokra. Az új kihívások teljesítéséhez kulcsfontosságú a korszerű egyetemi könyvtáros képzés.

Kálóczi Katalin „Mit kíván a könyvtár? Kompetenciaigények a felsőoktatási könyvtárakban” című előadásában, mint az Egyetemi Könyvtár és Levéltár vezetője, az EKK (Egyetemi Könyvtárak Kollégiuma) tagkönyvtáraiban végzett kompetenciafelmérésének az eredményei alapján számba vette, hogy *A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2018–2023* című dokumentumban megfogalmazott alapértékek és középtávú jövőkép milyen kompetenciákkal rendelkező munkatársakkal valósítható meg. Ezzel párhuzamosan vizsgálta, hogy a felsőoktatásban történt változások, folyamatok hogyan érintik ezt a törekvést.

A délelőtti plenáris ülés utolsó előadója *Hubay Miklós*, aki a „Rekordkapcsolattól a szemantikus kapcsolatig – a Petőfi Irodalmi Múzeum személynévtére és az értelemmel teli világháló”-ról beszélt. A korszerű közgyűjteményi információszolgáltatás napjainkban már nem (csak) magukra az adatokra, hanem a közöttük lévő kapcsolatokra épül. E kapcsolatok segítségével a könyvtár, levéltár, múzeum katalógusában információt kereső felhasználót a jelenleginél jóval hatékonyabban, eredményesebben, sőt látványosabban lehet kiszolgálni. A Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársai által összeállított előadásban bemutatják a kapcsolatépítésben rejlő lehetőségeket, amelyekhez nem csupán a hagyományos adattárolási formákat, de a világháló korszerű informatikai technológiáit is felhasználhatják. E megoldások alkalmazásával igyekeznek a PIM személynévtérét releváns, hiteles, könnyen megtalálható és eredményesen használható információforrássá tenni.

Délután a *Tartalmi feltárás a Google árnyékában* szekció előadásait hallgattam. Elsőként két könyvtár, az ELTE könyvtári hálózatának, illetve a Pécsi Tudományegyetem és Tudásközpont egységesítése kapcsán felmerült tartalmi feltárási problémákról

esett szó. Ezek emlékeztetések lehetnek a BME Központi Könyvtárának és az OMIKK összevonásának idejéből.

Sot Ferenc „Tartalmi feltárás az ELTE könyvtári hálózatában” címmel számolt be az ELTE gyakorlatáról. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 2009-ben jött létre az Egyetemi Könyvtári Szolgálat, majd a tartalmi feldolgozás egységesítését, a közös katalógizálás megszervezését és koordinálását segítő 2012-ben megkezdte működését a Tartalmi Feltárás Almunkabizottság. Az előadás bemutatta a közös munka keretében megvalósult eredményeket, kitért a jelenlegi állapotra és felvázolta a jövőbeli lehetőségeket.

Bertáné Németh Ágnes „A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont feldolgozási gyakorlata a tartalmi feltárás tükrében” című előadásában a tartalmi feltárás gyakorlatát középpontba helyezve mutatta be a Tudásközpont kialakulásához vezető utat, annak főbb mérföldköveit és a jelenlegi helyzetből adódó kihívásokat az alábbi főbb pontok szerint:

- A szakreferensi rendszer kialakulása, virágkora és megszűnése.
- Az egyetemi integráció hatása a gyűjteményszervezési munkafolyamatokra.
- A 2010-ben létrejött új integrált könyvtár (Csorba Győző Könyvtár, PTE Egyetemi Könyvtár Központi Könyvtár, Benedek Ferenc Jogi- és Közgazdasági Szakkönyvtár) okozta átalakulás: a szolgáltatásintegráció keretében a beszerzés és a feldolgozás teljes harmonizációjának kérdése.
- Az egységes arculat mögötti problémák és folyamatos változások.

Szó esett az egyes tudományterületek szakképzett gazdáinak hiányáról, valamint az egyes osztályozó műhelyek közötti párbeszéd és a tartalmi feltárást végzők továbbképzésének hiányáról.

Ezt követően *Szakadát István* a BME GTK Szociológia és Kommunikáció Tanszék tanszékvezetőjének előadása következett „A Nemzeti Névtér értelméről” címmel. A provokatív előadásban a hagyományos értelemben vett könyvtár és könyvtárosi lét megszűnéséről beszélt. Előadásában bemutatta a Nemzeti Névtér legfontosabb jellemzőit, a publikus portál, valamint a szerkesztőségi rendszer működését, funkcióit, majd röviden összefoglalta, hogy a Nemzeti Névtér hogyan szolgálhatja a kulturális emlékezet megőrzését, a kulturális adatokhoz való hozzáférést a digitális korszakban.

Simon András „Az ETO-n át az ügyfélhez: a könyvtári tartalmi feltárás üzleti hasznosulásának egy szép példája” az ETO üzleti hasznosulásáról beszélt. A XIX. század végén megálmodott világkatalógus nyelvfüggetlen tartalmi visszakereső eszközeként létrehozott Egyetemes Tizedes Osztályozás a XX. és XXI. századi technológiáknak hála új alkalmazási területeket hódíthat meg, túlterjeszkedve a könyvtári felhasználás bennfentes köreiben. A webáruházak katalógusaiban alkalmazott elnagyolt tematikus besorolásokkal szemben a visszakeresési potenciál jelentős emelkedéséhez vezethet az ETO-jelzetek megfeleltetése a nemzetközi online könyvkereskedelemben elterjedt hierarchikus tárgyszórendszer (Thema) fogalmaival. A gazdag és mély tematikai feltártság, a tárgyszóhierarchiában való közlekedés (a szűkebb fogalomtól a tágabbig és a tágabbtól a szűkebbig terjedő tematikus böngészés) lehetővé teszi a speciális keresési igényeknek megfelelő, avagy az érdeklődés szűkebb mezsgyéjén található műveknek a piacra való visszatalálását. Szó esett az ETO számítógépes kezelésének, metanyelvi jelek értelmezésének nehézségeiről is.

Farkas Tamás „Nevék, névterek, névadatbázisok – névkutatói megközelítésben” című előadásában a névtan (névkutatás, onomasztika), azaz a tulajdonnevek kutatásával foglalkozó – nyelvészeti alapvetésű, de interdiszciplináris jellegű – szakterület nézőpontjából közelítette meg témáját. Szólt a tulajdonneveknek az ember, a társadalom és a kultúra szempontjából egyaránt meghatározó fontosságáról, s megközelítésük eltérő lehetőségeiről. Bepillantást nyújtott a magyar nyelv névkincsét feldolgozó – hagyományos és elektronikus – szótárak, névtárak, névadatbázisok körébe, lehetőségeibe, reflektálva a Nemzeti Névtér programjára is.

Kitért röviden a különböző névkorpuszok lexicográfiai, illetve enciklopédikus jellegű feldolgozásának néhány gyakorlati kérdésére: a nevek és a névviselők összekapcsolásának, a névváltozatok kezelésének és a nevek pontos írásmódjának problematikájára.

Végül *Piros Attila* „Az Egyetemes Tizedes Osztályozás húsz éve” című előadása zárta a szekció munkáját. Az elmúlt csaknem százhusz év során a mesterséges nyelvű tartalmi feltáró, úgynevezett osztályozási rendszerek közül az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO) használata és oktatása terjedt el a legszélesebb körben a magyar könyvtári rendszer különböző szintjein. Az osztályozási rendszer legutóbbi magyar nyelvű, a tartalmát tekintve teljes egészében az ETO 2000-ben közreadott központi adatbázisán alapuló kiadása hosszas és gondos fordítási és szerkesztési munka eredményeként 2005-ben látott napvilágot. Az ETO legutóbbi harminc éve a rendszer tudományos alapokon nyugvó, folyamatos, összehangolt és tudatos fejlesztésével telt. Az átszervezések kimondott célja az egyes tudomány- és tudásterületek egyre gyorsuló változásaival való szükség-szerű lépést tartás megkísérlése mellett az osztályozás nyelvének könnyebben automatizálhatóvá tétele volt. A fejlődés első évtizedének eredményeivel az imént említett magyar kiadásban is találkozhattunk. Az elmúlt húsz év számos további újítást hozott, melyek áttekintését különösen aktuálissá teszi az Országos Széchényi Könyvtár csatlakozása az ETO-t gondozó konzorciumhoz, illetve az új magyar ETO-fordítás előkészületeinek megindulása.

Prokné Palik Mária
(BME OMIKK)